

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศในอดีตที่มุ่งเน้นความเจริญทางเศรษฐกิจ (Economic Growth) มีอัตราการเจริญเติบโตในภาคอุตสาหกรรมมากกว่าภาคเกษตรกรรมทำให้ประเทศไทยต้องตกอยู่ภายใต้ระบบเศรษฐกิจทุนนิยม และกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) (ทรงจิต พูลลาภ, 2548, หน้า 15) การที่ระบบเศรษฐกิจและสังคมไทยเปิดกว้างสู่โลกาภิวัตน์ และการเกิดการเคลื่อนไหวของวัฒนธรรมอย่างไร้พรมแดนเข้าสู่สังคมไทยโดยขาดความรู้ที่จะเป็นภูมิคุ้มกันในการกลั่นกรองที่ดีได้ส่งผลกระทบต่อระบบคุณค่า ความเชื่อ พฤติกรรมการดำรงชีวิตและการปฏิสัมพันธ์ในสังคมไทยให้ปรับเปลี่ยนไปจากเดิม คนไทยมีค่านิยมและพฤติกรรมที่เน้นวัตถุนิยมและบริโภคนิยมเพิ่มมากขึ้น ขาดจิตสำนึกสาธารณะ ให้ความสำคัญส่วนตนมากกว่าส่วนรวม การให้คุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นคน รวมทั้งการยึดหลักธรรมในการดำรงชีวิตเริ่มเสื่อมถอยลง ส่งผลให้วิถีชีวิตและค่านิยมที่ดีงามของคนไทยเริ่มจางหายไปพร้อม ๆ กับการล่มสลายของสถาบันครอบครัว ชุมชนและวัฒนธรรมของท้องถิ่น (ธีรพงษ์ มหาวิโร และฝ่ายวิชาการ สำนักพิมพ์ เดอะบุคส์, 2550, หน้า 19)

สืบเนื่องจากวิกฤตการณ์เศรษฐกิจของประเทศไทย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงเสนอแนะทางออกของปัญหาโดยเฉพาะแนวทางการแก้ไขวิกฤติของประเทศภายใต้ชื่อเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและปฏิบัติตนในทางสายกลาง เพื่อให้ประชาชนชาวไทยรอดพ้นจากวิกฤตการณ์เศรษฐกิจและสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ หลังจากพระราชดำรัสในปี พ.ศ. 2540 แล้วพระองค์ทรงมีพระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงในโอกาสต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องเป็นลำดับ เพื่อให้ประชาชนไทยทุกคนใช้ชีวิตแบบพอเพียง เนื่องจากทรงเห็นว่ากระแสการพัฒนาประเทศที่มุ่งสู่ความทันสมัยโดยละเอียดและพิจารณาความเหมาะสมหรือการคำนึงถึงปัจจัยพื้นฐาน ทรัพยากรและวัฒนธรรมของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการช่วยให้คนส่วนใหญ่ในประเทศมีรากฐานทางจิตใจและความรู้ที่มั่นคงและพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่การดำเนินชีวิตที่พอเพียง เห็นแต่ประโยชน์ส่วนรวม ไม่เบียดเบียนผู้อื่นและส่งผลให้เกิดความเจริญนานับการในสังคม

ผลสืบเนื่องจากการเน้นย้ำของพระองค์ในโอกาสต่าง ๆ สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้อัญเชิญพระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นปรัชญานำทางใน

แผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 -พ.ศ. 2549) โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดการพัฒนาประเทศที่สมดุลและยั่งยืน การพัฒนาคนไทยให้มีความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ซึ่งผลจากความพยายามนี้ได้ทำให้ ประชาชน องค์กร ทั้งภาครัฐและเอกชนและทุกส่วนของประเทศตื่นตัวในการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้กันอย่างกว้างขวาง ในหลายระดับและหลายลักษณะ (คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2545, หน้า 5)

จากพระบรมราโชวาทเกี่ยวกับการศึกษาตอนหนึ่งว่า “นอกจากการศึกษาจะสอนให้คนเก่งแล้วจำเป็นอย่างยิ่งที่จะอบรมให้ดีพร้อมกันไปด้วย ประเทศเราจึงจะได้คนที่มีคุณภาพ คือ ทั้งเก่ง ทั้งดี มาเป็นกำลังของบ้านเมือง ให้ความเก่งเป็นปัจจัยและพลังสำหรับสร้างสรรค์และให้ความดีเป็นปัจจัยเพื่อประคับประคองหนุนนำความเก่งให้เป็นไปในทางที่อำนวยผลประโยชน์อันพึงประสงค์” ดังนั้นพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จึงได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และการจัดการศึกษาดังกล่าวจะต้องมีกระบวนการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม สอน ให้เกิดความเจริญงอกงามของบุคคล เพื่อสืบสานวัฒนธรรมของสังคม สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545- พ.ศ. 2549) ที่ได้กำหนดนโยบายเพื่อมุ่งพัฒนาคนและสังคมโดยรวม 3 ด้าน คือ 1) พัฒนาชีวิตให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข 2) พัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่เข้มแข็ง และ 3) พัฒนาสังคมให้เป็นสังคมคุณภาพ ในการพัฒนาคนให้เป็นคนดี มีลักษณะที่พึงประสงค์ ทั้งด้านจิตใจและพฤติกรรมที่แสดงออกมา เช่น มีวินัย ประหยัด มีความเอื้อเฟื้อเกื้อกูล มีเหตุผล รู้หน้าที่ ซื่อสัตย์ พากเพียร ขยัน ใฝ่รู้ใฝ่เรียนตลอดชีวิต รักประเทศชาติ มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย เคารพความคิดเห็นและสิทธิของคนอื่น มีความเสียสละ รักษาสิ่งแวดล้อมและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติ รวมทั้งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 -พ.ศ. 2554) ได้มีนโยบายการเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษาไทย ได้แก่ เร่งรัดการปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรม นำความรู้ ขยายโอกาสทางการศึกษาของประชาชนให้กว้างขวางและทั่วถึง เสริมสร้างความตระหนักและสำนึกในคุณค่าเศรษฐกิจพอเพียง สมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย พัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา ทั้งนี้กระทรวงศึกษาธิการได้น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมา

ประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนทุกระดับชั้นในสถานศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าใจหลักเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำไปใช้ได้เหมาะสมกับแต่ละวัย โดยได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตั้งแต่ช่วงชั้นปีที่ 1 ถึง 4 ไว้ คือนั้นให้เด็กใช้ชีวิตพอเพียงระดับบุคคลและครอบครัว รู้จักช่วยเหลือตนเองและรู้จักช่วยเหลืองานในครอบครัว แบ่งปันสิ่งของให้เพื่อน และรู้จักช่วยเหลือผู้อื่น รู้จักวิเคราะห์รายรับรายจ่ายของตนเอง ตระหนักถึงคุณค่าของเงินทอง ฝึกจิตสำนึกและนิสัยเพียงพอ ฝึกให้เด็กรู้จักประยุกต์ใช้ความพอเพียงในโรงเรียนและมีส่วนร่วมในการสร้างความพอเพียงระดับโรงเรียนและชุมชนใกล้เคียง ประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงกับชุมชน สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมในชุมชนใกล้เคียง เห็นคุณค่าของการใช้หลักพอเพียงในการพัฒนาชุมชนและสามารถนำหลักการพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของแต่ละคน จนนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมความพอเพียงได้ในที่สุดและเตรียมคนให้เป็นคนดี สามารถนำประโยชน์ให้กับสังคมและประเทศชาติได้ เป็นต้น

การพัฒนาคุณลักษณะสำหรับนักเรียนนั้นขึ้นอยู่กับการศึกษาทักษะหรือลักษณะนิสัยที่ดี การจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมกับวัย ปัจจัยสำคัญในการปลูกฝังคุณลักษณะที่ดีของนักเรียน ได้แก่ บ้าน วัด โรงเรียน ชุมชน สื่อมวลชน สภาพสังคม รวมทั้งทุกสิ่งรอบตัวนักเรียนได้สร้างประสบการณ์การเรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อมให้แก่ นักเรียน การศึกษา คือ การสร้างคุณภาพชีวิตและสังคม โดยบูรณาการระหว่างปัญญาธรรม คุณธรรมและวัฒนธรรม เป็นการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อคนไทยทั้งปวง มุ่งสร้างพื้นฐานที่ดีในวัยเด็ก ปลูกฝังความเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมตั้งแต่วัยการศึกษาขั้นพื้นฐาน และพัฒนาความรู้ความสามารถเพื่อการทำงานที่มีคุณภาพ โดยให้สังคมทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาได้ตรงตามความต้องการของผู้เรียน สามารถพึ่งตนเองและสามารถแข่งขันได้ บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ที่ให้รัฐต้องจัดการศึกษา อบรมและสนับสนุนการจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้ ปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้อง และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ รวมทั้ง บทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 8 ที่ให้ยึดหลักจัดการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน และให้สังคมมีส่วนร่วมทำให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาทั้งในด้านการบริหารจัดการการปฏิรูปหลักสูตรและการเรียนการสอน การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา กระบวนการเรียนรู้และการจัดการศึกษาต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนและคนไทยทุกคนให้มีความสมบูรณ์พร้อมทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีความสุข โดยมีการกำหนดเป้าหมาย

กรอบการดำเนินงานและยุทธศาสตร์การดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษาไว้ว่าพัฒนาหลักสูตรให้มีสาระในส่วนที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและหลักธรรมของทุกศาสนา ชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น/ ไทยและคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ เพื่อปลูกและส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550, หน้า 53)

ในปัจจุบันสภาพงานโดยรวมของเด็กและเยาวชนไทยยังขาดคุณธรรมจริยธรรมเป็นพื้นฐานทำให้จิตใจของเด็กอ่อนแอ มีการแข่งขันมากเกินไปไม่รู้จักแพ้ ขาดความยับยั้งชั่งใจ ขาดความอดทน ยิ่งในปัจจุบันที่ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีได้ทำให้สังคมทั่วโลกเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและรุนแรง พฤติกรรมการเล่นแบบจึงเกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง จนยากที่จะห้ามเยาวชนเหล่านี้มิให้หลงไหลไปตามกระแสวัตถุนิยมในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีทั้งผลดีและผลเสีย โดยเฉพาะนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งมีอายุระหว่าง 15 - 18 เป็นวัยรุ่น เริ่มมีความคิดอ่านของตนเอง คิดเพื่อน และเริ่มห่างเหินจากพ่อแม่ผู้ปกครอง (สุพัตรา สุภาพ, 2545, หน้า 16) นักเรียนในวัยนี้ จะได้รับอิทธิพลของกระแสสังคม วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมได้ง่ายกว่าวัยอื่น ๆ สถานการณ์และปัญหาเด็กในสังคมไทยมีความซับซ้อน วิกฤติ และรุนแรงขึ้น ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมเชิงตลาด การแข่งขันแบบเสรี การเร่งรีบและการกระตุ้นในลักษณะบริโภคนิยม ทำให้โครงสร้างทางสังคมอ่อนแอ ทูทางสังคม ศาสนา วัฒนธรรมไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่นถูกห่างเหิน และถูกปฏิเสธจากเด็กและเยาวชน เด็กและเยาวชนส่วนหนึ่งจึงได้รับการหล่อหลอมจากบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ไม่สร้างสรรค์ ส่งผลให้เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนล่อแหลม เสี่ยงต่อการกระทำผิดกฎหมาย หมั่นเหม่อลือศีลธรรมอันดีงาม มีค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์ เป็นคันเหวของปัญหาอื่น ๆ อีกหลายประการ รวมไปถึงการฟุ้งเฟ้อฟุ้งเฟ้อและการปฏิบัติตนที่เกินความพอดี ตามสถานภาพของนักเรียน (พรสันต์ เลิศวิทยาวิวัฒน์, 2550, หน้า 5) ในสภาพปัจจุบันที่สังคมมีการเปลี่ยนแปลงและถูกรอบงำด้วยวัฒนธรรมที่สวนทางกับเศรษฐกิจพอเพียง การจะส่งเสริมให้นักเรียนดำเนินตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงนั้นจึงเป็นสิ่งที่ทำทนายอย่างยิ่ง เพราะปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นวัฒนธรรมที่ทวนกระแสบริโภคนิยมและทุนนิยมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งการที่จะพัฒนานักเรียนในวัยรุ่นให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้นั้นจำเป็นที่จะมีรูปแบบในการพัฒนาคุณลักษณะที่ชัดเจนและอาศัยความร่วมมืออย่างจริงจังระหว่างผู้ปกครอง ครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องรวมถึงตัวนักเรียนเอง

จากการที่กระทรวงศึกษาธิการ (2550) ได้มีนโยบายให้สถานศึกษาส่งเสริมการเรียนรู้และปลูกฝังให้นักเรียนมีคุณลักษณะในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น โรงเรียนวังน้ำเย็นวิทยาคม ได้กำหนดนโยบายส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียนมีคุณลักษณะตามแนวปรัชญา

เศรษฐกิจพอเพียง แต่ที่ผ่านมากการดำเนินงานยังไม่ได้ผลและยังขาดรูปแบบวิธีการจัดกิจกรรมพัฒนาที่เป็นรูปธรรม จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นพบว่านักเรียนขาดคุณลักษณะตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ มีพฤติกรรมการใช้ยาเสพติด ก้าวร้าว ทะเลาะวิวาท มีพฤติกรรมชู้สาว เกี่ยวข้องกับยาเสพติด มักทำผิดกฎระเบียบของโรงเรียน และหมั่นหม่อมต่อการทำผิดกฎหมาย ขาดเหตุผลในการตัดสินใจกระทำต่าง ๆ มีปัญหาด้านการเรียน รวมทั้งมีความเสี่ยงด้านสุขภาพอนามัย โภชนาการ ไม่สามารถแก้ไขปัญหาย่างถูกวิธี และขาดจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อม จากความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำมาใช้พัฒนาให้นักเรียนเติบโตขึ้นด้วยการรู้จักความพอประมาณต่อตนเองและความต้องการของตนเอง รู้จักเลือกกระทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยเหตุผล มีพัฒนาการทางความคิดและสติปัญญา มีภูมิคุ้มกันเพื่อให้สามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
2. เพื่อประเมินผลการใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

คำถามในการวิจัย

ในการวิจัยเพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดคำถามการวิจัยไว้ดังนี้

1. รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นอย่างไร
2. ผลการใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นอย่างไร

สมมติฐานในการวิจัย

นักเรียนมีคุณลักษณะตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหลังการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สูงกว่าก่อนทดลอง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการสร้างและพัฒนา รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตาม แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

1. แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวคิด จากหน่วยงานและบุคคล ดังต่อไปนี้ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2546) เสนอว่าคุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย 1) ความมีเหตุผล หมายถึงการตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียง นั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ 2) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น และ 3) การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล กระทรวงศึกษาธิการ (2550) เสนอว่าการปฏิบัติตนอย่างมีเหตุผล บนพื้นฐานของความถูกต้อง โดยใช้สติปัญญา มีความรอบรู้ และรอบคอบในการคิด พุด ทำ โดยยึดทางสายกลางในการปฏิบัติตน ให้มีความพอประมาณ รู้จักการประมาณตน รู้จักศักยภาพของคนที่มีอยู่ และรู้จักสภาพแวดล้อม ของชุมชน/ สังคม ที่อาศัยอยู่ มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอก ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ปรีชา เปี่ยมพหุศาสตร์ และคณะ (2547) กล่าวว่า ภูมิคุ้มกันที่ดี คือ ระบบเศรษฐกิจกับสังคมมีความยืดหยุ่นที่สามารถก้าวทันและพร้อมรับต่อกระแส โลกาภิวัตน์ ตลอดจนปรับตัวให้สามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก การบริหารจัดการที่ดี ซึ่งสามารถ ป้องกันและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้ สุทธิพร บุญส่ง (2550) กล่าวว่าความพอประมาณ อย่างมีเหตุผลนั้น จะต้องตระหนักถึงการทำอะไรที่ไม่เกินตัวจนเกินไป ไม่โลภ การดำเนินชีวิตให้ เป็นไปตามขั้นตอน ไม่ก้าวกระโดดจนเกินไป คิดถึงความพอดี ไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป ทองทิพพา วิริยะพันธ์ (2550) กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียง คือการใช้เหตุผลในการตัดสินใจและตั้งอยู่ บนพื้นฐานของความไม่ประมาท ใช้สติ มีความพอประมาณ โดยยึดหลักความมีเหตุผล และมีระบบ ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน สุขุมธ ดันดิเวชกุล (2548) สรุปว่า ความพอประมาณในการดำรงชีวิต ประกอบด้วยหลักการพึ่งตนเอง 5 ประการคือ พึ่งตนเองทางจิตใจ ทางสังคม ทางธรรมชาติ ทางเทคโนโลยี และทางเศรษฐกิจ และการสร้างระบบภูมิคุ้มกันภายนอกและภายใน ต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และระมัดระวัง

ในการนำวิชาการมาใช้ ต้องมีสำนึกในคุณธรรมจริยธรรม และศีลธรรม มีความอดทน มีความเพียร มีสติปัญญาและรอบคอบ ในขณะที่ พระเทพเวที (ประยูรค์ ปยุตโต) (2532) กล่าวว่า ความพอประมาณ คือ พอดีโดยใช้ทางสายกลาง คือ การไม่เบียดเบียนตนเอง และผู้อื่น สมพร เทพสิทธิ์า (2549) สรุปว่าความพอประมาณ คือ การปฏิบัติตามทางสายกลาง จะต้องเป็นการปฏิบัติที่พอเหมาะ พอดี กินพอประมาณ พักผ่อนพอประมาณ ออกกำลังกายพอประมาณ มีการสังคมพอประมาณ ไม่เห็นแก่ตัว พระเทพสิงหนุราจารย์ (2546) กล่าวว่า การมีภูมิคุ้มกันที่ดี คือ การรู้เท่าทันตนเองและผู้อื่น ส่วนกนกศักดิ์ แก้วเทพ (2550) กล่าวว่า แนวทางของเศรษฐกิจพอเพียง คือ ยึดมั่นในความมีเหตุผล และความซื่อสัตย์ ยึดหลักความพอประมาณ มีภูมิคุ้มกันในการป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้น เย็นใจ เลาหวนิช (2550) สรุปว่า พฤติกรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ พฤติกรรม การใช้เหตุผล ความพอประมาณ และภูมิคุ้มกันในการคิดและการทำ ภายใต้เงื่อนไขความรู้ และคุณธรรม ดวงเดือน พันธมนาวิน (2552) สรุปว่า ความพอประมาณ เป็นการกระทำที่ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น และมีพฤติกรรมที่ตนเอง สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (2549) สรุปว่า ความมีภูมิคุ้มกัน หมายถึง ทุกการกระทำ การตัดสินใจ การลงทุนต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล คำนึงถึงเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องและผลที่จะเกิดขึ้นอย่างรอบคอบ โกศล มีคุณ (2552) สรุปว่า ความมีเหตุผลประกอบด้วย การคิดแบบมีเหตุและผล และการคิดอย่างมีเหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์

งามตา วนินทานนท์ (2552) สรุปว่า ภูมิคุ้มกันที่ดีประกอบด้วย การมีสติสัมปชัญญะ การมองโลก ในแง่ดี การป้องกันความเสี่ยง และการจัดการจัดการความเครียดอย่างเหมาะสม และจากการสังเคราะห์ งานวิจัยของ สหทยา พลปักพี (2548) พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วยความมีเหตุผล ได้แก่ ไม่ประมาท รู้ถึงสาเหตุ พิจารณาค้นคว้าถึงผลที่จะเกิดขึ้น จากการกระทำ ความพอประมาณ ได้แก่ พอประมาณกับศักยภาพของตนและสภาพแวดล้อมและไม่โลภเกินไปจนเบียดเบียนผู้อื่น ความมีภูมิคุ้มกัน ได้แก่ พึ่งตนเองได้ ทางเศรษฐกิจและสังคม คำนึงถึงผลระยะยาว รู้เท่าทันและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ในขณะทำงานวิจัยของ สมศักดิ์ ลาดี (2543) พบว่า คุณสมบัติของคนที่ดีดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงได้แก่ รู้จักพึ่งตนเอง ดำรงชีวิตอย่างมีศักยภาพมีความสามารถในการบริหารจัดการ รู้จักคิด รู้จักกระบวน มีความขยัน อดทน ไม่ทอดทิ้ง มีความสามัคคี มีการแสวงหาความร่วมมือ มีการรวมกลุ่ม และความสามารถในการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นคณะเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อทุกฝ่าย มีการศึกษาข้อมูล ความรู้ และนำมาปฏิบัติงานและการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ รู้จักการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล รู้จักพัฒนาตนเองขึ้น

2. ทฤษฎีทางสังคมวิทยา ได้แก่ ทฤษฎีการกระทำระหว่างกันทางสังคมด้วยสัญลักษณ์ของ สลัญญา สลัญญาวิวัฒน์ (2550) สุพิศรา สุภาพ (2551) ขุนลวรณ ต้นเชิรรัตน์ (2553)

อ่ำไพ หมิ่นสิทธิ์ (2553) และ มากาเรต และฮาเวิร์ด (Margaret & Howard, 2006) ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า การกระทำระหว่างกัน ทางสังคมด้วยสัญลักษณ์ หมายถึงการกระทำระหว่างกันทางสังคม โดยอาศัยสัญลักษณ์อย่างใดอย่างหนึ่งในการสื่อความหมาย หรือถ่ายทอดความคิดและพฤติกรรมของบุคคลหนึ่งไปสู่อีกบุคคลหนึ่ง โดยผ่านกระบวนการการขัดเกลาทางสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม ผู้กระทำการขัดเกลา ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน กลุ่มเพื่อน สื่อมวลชน และกลุ่มอ้างอิง การขัดเกลาทางสังคมมีจุดมุ่งหมายเพื่อปลูกฝังระเบียบวินัย ปลูกฝังความมั่งหวัง สอนให้มีทักษะ และสอนให้บุคคลรู้จักบทบาทและทัศนคติต่าง ๆ ของตนเอง เพื่อที่จะพัฒนาตนเองให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม และนำไปสู่คุณลักษณะที่ดีตลอดชีวิตของบุคคล

3. แนวคิดการพัฒนาค่านิยมของบลูม (Bloom) ได้แก่ 1) ขั้นการรับรู้ (Receiving or Attending) หมายถึง การที่ผู้เรียน ได้รับรู้อาณัติที่ต้องการจะปลูกฝังในตัวผู้เรียน 2) ขั้นการตอบสนอง (Responding) หมายถึง การที่ผู้เรียน ได้รับรู้และเกิดความสนใจในค่านิยมนั้น และมีโอกาสได้ตอบสนองในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง 3) ขั้นการเห็นคุณค่า (Valuing) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียน ได้รับประสบการณ์เกี่ยวกับค่านิยมนั้น แล้วเกิดเห็นคุณค่าของค่านิยมนั้น ทำให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อค่านิยมนั้น 4) ขั้นการจัดระบบ (Organization) เป็นขั้นที่ผู้เรียนรับค่านิยมที่ตนเห็นคุณค่านั้นเข้ามาอยู่ในระบบค่านิยมของตน 5) ขั้นการสร้างลักษณะนิสัย (Characterization) เป็นขั้นที่ผู้เรียนปฏิบัติตนตามค่านิยมที่ตนรับมาอย่างสม่ำเสมอและทำจนกระทั่งเป็นนิสัย

4. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรม

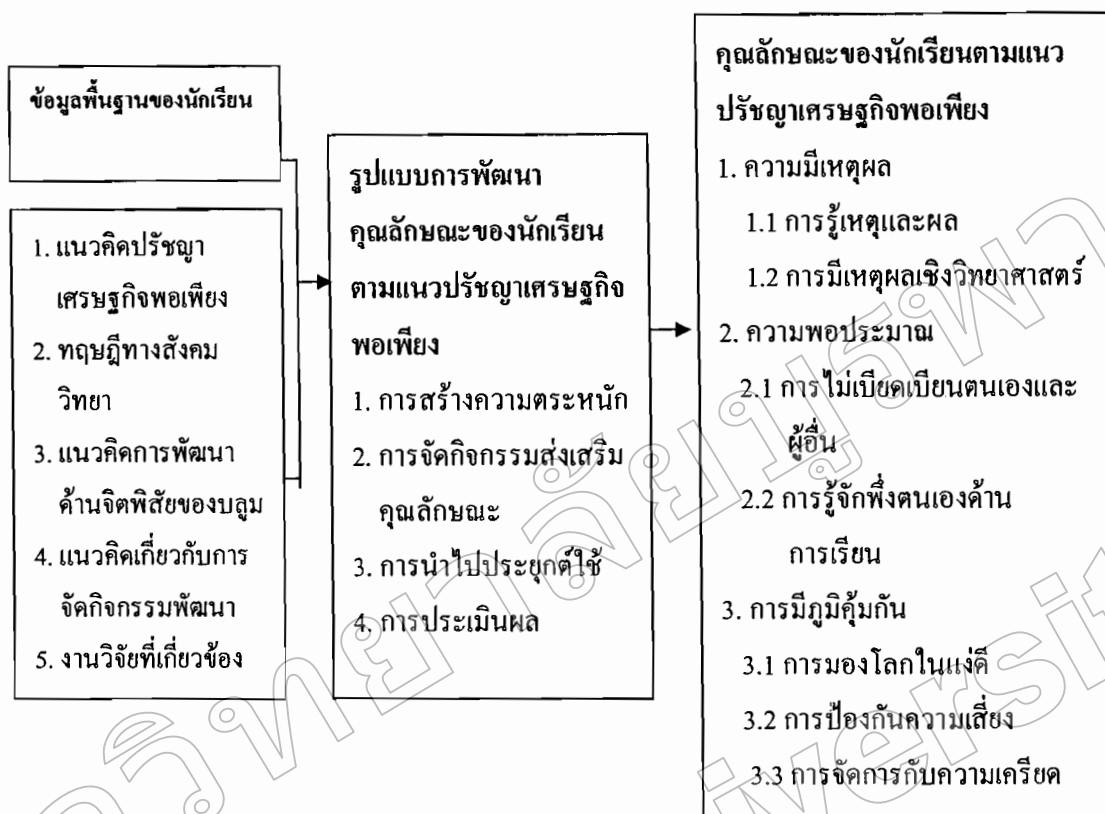
4.1 แนวคิดการสร้างความตระหนัก กรมวิชาการ (2543) สรุปว่า การสร้างความตระหนักเป็นกระบวนการที่มุ่งฝึกให้นักเรียนเกิดความเอาใจใส่ รับรู้ และเห็นคุณค่าในปรากฏการณ์และพฤติกรรมต่าง ๆ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมที่เกิดขึ้นในสังคม และทิตนา แชมมณี (2551) กล่าวว่า กระบวนการสร้างความตระหนักช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจเอาใจใส่ รับรู้ เห็นคุณค่าในปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม

4.2 แนวคิดการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียน ของ กรมวิชาการ (2542) ซึ่งสรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้นำความรู้ความเข้าใจ คุณค่าและความสำคัญของคุณลักษณะที่ดีไปฝึกปฏิบัติ โดยมีแนวทางการจัดการสอนเพื่อพัฒนาศักยภาพของเด็กไทยโดยเฉพาะแนวทางการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรอย่างหลากหลาย ซึ่งโรงเรียนอาจดำเนินการดังนี้ การจัดอบรม การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้

การกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามความสนใจ หรือโครงการจัดกิจกรรมต่าง ๆ โครงการงาน การจัดกิจกรรมโฮมรูม ชุมนุมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ชุมนุมต่าง ๆ กิจกรรมอาสา โครงการเพื่อนช่วยเพื่อน การจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน และโครงการศึกษาคูงานนอกสถานที่ และทีศนา เขมมณี (2551) ได้นำเสนอขั้นตอนการพัฒนาอันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนตามแนวคิดของ บลูม และคณะ คือ การสังเกตจากตัวแบบ ซึ่งสามารถที่จะถ่ายทอดทั้งความคิดและการแสดงออกได้พร้อม ๆ กัน โดยตัวแบบอาจเป็นบุคคลจริง เป็นสัญลักษณ์ วิธีการพัฒนานักเรียนโดยใช้การสังเกตตัวแบบควรดำเนินการเป็น 5 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจและตั้งใจสังเกตตัวแบบ ขั้นที่ 2 การเสนอตัวแบบ ขั้นที่ 3 การช่วยให้นักเรียนเก็บจำตัวแบบนั้น โดยใช้วิธีการต่าง ๆ ขั้นที่ 4 การจูงใจให้นักเรียนปฏิบัติตามตัวแบบ และขั้นที่ 5 การลงมือกระทำหรือปฏิบัติ จนเกิดคุณลักษณะที่ต้องการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2543) สนอหลักการเรียนรู้จากการสังเกตว่ามนุษย์เรียนรู้จากการทำพฤติกรรมจากการสังเกตตัวแบบ (Model)

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ งานวิจัยของ พรสันต์ เลิศวิทย์วิวัฒน์ (2550) ที่พบว่ารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ 11 ขั้นคือ สร้างความตระหนัก กำหนดความรับผิดชอบ ให้ความรักความอบอุ่น สร้างความสัมพันธ์ สร้างความมั่นใจ สร้างการมีวินัย ปลูกฝังค่านิยม ส่งเสริมการเรียนรู้ เป็นตัวแบบที่ดี ให้ความช่วยเหลือและให้กำลังใจ งานวิจัยของ มงคล ศัยกุล และชญาธิษฐ์ รุ่งรังสี (2550) ที่พบว่ารูปแบบการเสริมสร้างพฤติกรรม การดำรงชีวิตที่พอเพียงตามแนวพระราชดำริ ประกอบด้วยกระบวนการพัฒนาตนเอง ได้แก่ การพัฒนาด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ด้านเทคโนโลยี และด้านเศรษฐกิจ งานวิจัยของ จุฬารัตน์ มาเสถียรวงศ์ (2550) พบว่า กิจกรรมเสริมรายได้จากกิจกรรมโครงการ ช่วยให้ได้เรียนรู้ทักษะอาชีพและการจัดการการเงินพื้นฐานแล้วยังส่งผลต่อการเรียนรู้เรื่องความรู้เท่าทันในการบริโภคด้วย และงานวิจัยของ คารารัตน์ อุทัยพยัคฆ์ (2548) ที่พบว่ารูปแบบการสอนมี 8 ขั้นตอน คือ สร้างความตระหนัก และเจตคติ คิดถึงสาเหตุของปัญหาเสนอและคิดทางเลือก วางแผนดำเนินการ ประเมินทางเลือก ปฏิบัติตามขั้นตอน ประเมินและปรับปรุงวัดประเมินผลและสรุปผล

จากเอกสารและงานวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยนำมาสังเคราะห์และประยุกต์ใช้เพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ได้รูปแบบเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจ
2. นักเรียนมีคุณลักษณะตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนวังน้ำเย็นวิทยาคม อำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว จำนวน 752 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนที่เรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 24 คน ได้จาก

การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. ขอบเขตด้านพื้นที่ ผู้วิจัยได้เลือกโรงเรียนวังน้ำเย็นวิทยาคม อำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว เป็นพื้นที่ที่ศึกษาเพื่อทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย ความมีเหตุผล ความพอประมาณ และการมีภูมิคุ้มกัน

ข้อจำกัดในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ในการวิจัยแบบเจาะจง คือ โรงเรียนวังน้ำเย็นวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัชฌิมศึกษา เขต 7 ซึ่งมีนโยบายส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียนมีคุณลักษณะตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แต่ที่ผ่านมามีการดำเนินงานยังไม่ได้ผลและยังขาดรูปแบบวิธีการจัดกิจกรรมพัฒนาที่เป็นรูปธรรม ทำให้นักเรียนขาดคุณลักษณะตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เนื่องจากนักเรียนวัยนี้มีพฤติกรรมการเรียนแบบสูง มีพฤติกรรมเสี่ยงด้านสูบบุหรี่และยาเสพติด นักเรียนต้องเป็นแบบอย่างและเตรียมเพื่อเป็นผู้นำนักเรียน และเนื่องจากโอกาสในการกู้ยืมเงินเพื่อการศึกษาทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ก่อให้เกิดหนี้สินที่ตกเป็นภาระของผู้ปกครอง

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. รูปแบบ หมายถึง สิ่งที่เป็นโครงสร้างทางความคิด องค์ประกอบ และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่สำคัญของเรื่องที่ศึกษาอย่างเป็นระบบ ซึ่งในงานวิจัยนี้ หมายถึงขั้นตอนการจัดกิจกรรมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย การสร้างความตระหนัก การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณลักษณะ การนำไปประยุกต์ใช้ และการประเมินผล

1.1 การสร้างความตระหนัก หมายถึง การชี้แจง อธิบายถึงความสำคัญและการฝึกให้นักเรียนเกิดความเข้าใจใ้ รับรู้และเห็นคุณค่าของการพัฒนาคุณลักษณะตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย กิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ กิจกรรมเห็นคุณค่า กิจกรรม “ตามรอยเท้าพ่อ” กิจกรรม “เดินตามรอยเท้าพ่อ” กิจกรรมเล่าสู่กันฟัง จาก “คำสอนพ่อ” กิจกรรม “เงินทองของมีค่า” กิจกรรมสะท้อนความคิด และกิจกรรมผ่อนคลายตระหนัก

1.2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณลักษณะ หมายถึง การจัดกิจกรรมเสริมให้แก่นักเรียน เพื่อส่งเสริมให้มีคุณลักษณะตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย กิจกรรมโครงการ กิจกรรมตลาดนัดพอเพียง กิจกรรมค่ายอาสาสมัคร กิจกรรมการจัดการขยะด้วยสำนึก 5R กิจกรรมธนาคารความดี กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และกิจกรรมการให้ตัวแบบ

1.3 การนำไปประยุกต์ใช้ หมายถึง นักเรียนนำความรู้ ความเข้าใจ คุณค่าของแนวคิด ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและจากการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณลักษณะตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไปสู่การปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

1.4 การประเมินผล หมายถึง การติดตามผลการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตาม แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้แบบประเมินตนเองของนักเรียน การบันทึก การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มครูที่ปรึกษา นักเรียนและผู้ปกครอง

2. คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ลักษณะของ นักเรียนซึ่งประกอบด้วย ความมีเหตุผล ความพอประมาณ และการมีภูมิคุ้มกัน

2.1 ความมีเหตุผล หมายถึง การรู้เหตุและผล และการคิดอย่างมีเหตุผลเชิง วิทยาศาสตร์

2.1.1 การรู้เหตุและผล หมายถึงการคิดหาเหตุผลในลักษณะเชื่อมโยงระหว่าง สิ่งที่คาดว่าเป็นเหตุกับสิ่งที่คาดว่าเป็นผล และมีความรอบคอบ

2.1.2 การคิดอย่างมีเหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ หมายถึง การคิดแก้ปัญหาหรืออธิบาย อย่างมีเหตุมีผล หรือตรวจสอบผลการกระทำ

2.2 ความพอประมาณ หมายถึง การไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น และการพึ่งตนเอง ด้านการเรียน

2.2.1 การไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น หมายถึง การทำตนไม่ให้เกิดความเสียหาย แก่ตนเองและผู้อื่นด้านสุขภาพ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

2.2.2 การพึ่งตนเองด้านการเรียน หมายถึง การใช้ความสามารถและความพยายาม ของตนในการเรียนให้ได้ผลดี โดยไม่ขอความช่วยเหลือจากผู้อื่นมากเกินไป

2.3. การมีภูมิคุ้มกัน หมายถึง การมองโลกในแง่ดี การป้องกันความเสี่ยงและการ จัดการกับความเครียด

2.3.1 การมองโลกในแง่ดี หมายถึง วิธีการคิดหรือคาดหวังของบุคคล ในการปรับตัว เมื่อเผชิญสถานการณ์ที่ทำทลายหรือเมื่อเกิดปัญหาหรืออุปสรรคในชีวิต มีความเชื่อ ในด้านบวก มีความหวัง สามารถจัดการความวิตกกังวล เครียดหรือซึมเศร้าได้ และมีสุขภาพจิตที่ดี พยายามเอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ และเชื่อว่าจะมีความสำเร็จอย่างที่ตั้งใจเป้าหมายไว้

2.3.2 การป้องกันความเสี่ยง หมายถึง การป้องกันอันตรายหรือการช่วยเหลือจากสิ่งที่ไม่ดี หรือสิ่งที่ขัดกับกฎระเบียบ ครอบคลุมถึงผลเสียต่อคนและสังคม

2.3.3 การจัดการกับความเครียด หมายถึง ความสามารถในการจัดการความเครียดและความสามารถในการแก้ปัญหา

3. นักเรียน หมายถึง ผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนวังน้ำเย็นวิทยาคม จังหวัดสระแก้ว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 7

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University